

ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ ANNE-BABA TARAFINDAN SOSYAL MEDYADA İHLALİ

Zeki ZORLU*

Öz

Sosyal medya kullanıcıları yaptıkları paylaşımlarla bazen isteyerek bazen istemeyerek de olsa üçüncü şahısların kişilik haklarını ihlal etmektedirler. Sosyal medya kullanıcısı anne ve babaların da çocuklarıyla ilgili yaptıkları paylaşımlar çoğu zaman çocuğun kişilik haklarını ihlal eder niteliktedir. Çocuğun sosyal medya aracılığıyla yapılan bu ihlallere karşı korunması gerekmektedir. Ancak Türk hukukunda sosyal medya özelinde çocukların kişilik hakkının ihlali halinde korunma yollarına ilişkin ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte sosyal medyada anne babaları tarafından kişilik hakkı ihlal edilen çocukların Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen kişiliği koruyucu ve velayet hükümlerine başvurabilecekleri kabul edilmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan literatür taramalarından faydalanılarak çocuğun kişilik hakkının sosyal medyada anne baba tarafından ihlali ve bu ihlale karşı başvurulabilecek hukuki yollar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Medya • Çocuk • Çocuğun Kişilik Hakkı • Çocuğun Korunması
• Velayet

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, Türkiye ✉Cand. LL.M., Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Konya, Türkiye.

✉ zekizorlu98@gmail.com • ORCID 0000-0002-4842-895X

📄 **Atıf Şekli:** ZORLU Zeki, "Çocuğun Kişilik Hakkının Anne-Baba Tarafından Sosyal Medyada İhlali", *SÜAMYOD.*, C. 6, S. 1, 2023, s. 37-76.

📄 **İntihal | Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

VIOLETION OF THE CHILD'S PERSONALITY RIGHT BY PARENTS ON SOCIAL MEDIA

Abstract

Social media users violate the personal rights of other people, sometimes willingly and sometimes unintentionally, with their posts. The social media user parents' posts are about their children often violate the personality rights of the child. The child needs to be protected against these violations made through social media. However, in Turkish law, there is no separate regulation regarding the means of protection in case of violation of children's rights in social media. Nevertheless, it is accepted that children whose personal rights are violated by their parents on social media can apply to the personal protection and custody provisions regulated in the Turkish Civil Code. In this study, by making use of the literature reviews, the violation of the child's personality right on social media by the parents and the legal remedies that can be applied against this violation will be examined.

Key Words

Social Media • Child • Child's Personality Right • Protection of The Child • Custody

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza giren sosyal medya platformları, gün geçtikçe hem çeşitlenmekte hem de kullanıcı sayıları artmaktadır. 2021 yılı itibariyle sosyal medya kullanıcı sayısı dünya genelinde 4.2 milyara (Dünya nüfusunun %53) ulaşmıştır. Bu kullanıcıların %27,9'u da sosyal medyayı fotoğraf ve video paylaşmak için kullanmaktadır. Türkiye'de ise 50,6 milyon Youtube, 46 milyon Instagram, 38 milyon Facebook, 32,7 milyon Tiktok¹, 11.1 milyon Snapchat kullanıcısı bulunmaktadır². Türkiye'de kullanıcı sayısı fazla olan uygulamaların çoğu fotoğraf ve video paylaşımı yapılan sosyal medya platformları olduğu görülmektedir. Kullanıcılar yaptıkları paylaşımlarla kişisel verilerini diğer kullanıcıların erişimine sunmaktadırlar. Bunun sonucu olarak çoğu zaman sosyal medya aracılığıyla elde edilen bu verilerin kullanılması yoluyla kişilik hakları ihlalleri yaşanmaktadır.

¹ <https://www.ulusal.com.tr/gundem/rtuk-baskan-yardimcisi-ibrahim-uslu-turkiyede-tiktok-kullanici-sayisi-327-milyon-h272870.html> (E.T. 09.10.2021).

² Bkz. " www.wearesocial.com " DIGITAL 2021 GLOBAL OVERVIEW REPORT" (E.T. 09.10.2021).

Kullanıcılar genellikle yediklerini, içtiklerini, evlerini, işyerlerini, yaptıkları işleri, gezdikleri yerleri vb. gündelik yaşamlarına ilişkin paylaşımlar yapmaktadırlar. Son dönemde özellikle anne babalar başta olmak üzere öğretmenler, yakın akrabalar veya diğer kişilerin çocuklara ilişkin sosyal medya paylaşımları yaptıkları görülmektedir. Çocukların ağlarken, gülerken, uyurken, yemek yerken, oynarken, bikinili, havuzda hatta tuvalette ve banyodaki halleri bile paylaşımlarda yer almaktadır. Her ne kadar kullanıcılar bunları iyi niyetli olarak paylaşırsa da bu paylaşımların çoğu çocuğun kişilik hakkını ihlal eder niteliktedir. Burada çocukların bu ihlallere karşı nasıl korunacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Çünkü ne Medeni Kanunumuzda ne de çocuklara ilişkin diğer mevzuat düzenlemelerinde çocuğun kişilik hakkının ihlali ve korunması çocuk özelinde ayrıca düzenlenmiş değildir. Bu nedenle Medeni Kanunumuzda yer alan, kişilik hakkının ihlali hallerinde başvurulabilecek hukuki yollar ile çocuğun korunması ve velayete ilişkin hükümleri mahiyetine uygun düştüğü ölçüde çocuğun kişilik hakkının sosyal medyada ihlali halinde uygulanabilecektir.

Bu çalışma kapsamında öncelikle kısaca sosyal medya ve çocuk kavramlarından bahsedilecek sonrasında çocukların kişilik hakları hakkında genel bilgi verilerek özellikle sosyal medyada ihlal edilebilecek kişilik değerleri üzerinde durulacaktır. Çocukların söz konusu kişilik haklarının anne babaları tarafından sosyal medya aracılığıyla ihlali ve bu ihlallere karşı koruma yolları Türk Medeni Kanunu hükümleri kapsamında açıklanmaya çalışılacaktır.

I. GENEL OLARAK SOSYAL MEDYA VE ÇOCUK KAVRAMI

A. Sosyal Medya Kavramı

Sosyal medya kavramının tek bir tanımı bulunmamaktadır. Doktrinde farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bir tanıma göre “web 2.0 teknolojinin ideolojik ve teknolojik yapıları üzerine inşa edilmiş, kullanıcı kaynaklı üretim ve değişimlere izin veren internet tabanlı uygulamalar grubu” şeklinde³, başka bir tanıma göre “kullanıcılarını ağıın parçası olan veya kendi sitesini yaratan diğer kullanıcılarla iletişime teşvik eden

³ **Akkurt**, Sinan Sami, Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 96.

ve kullanıcılara içerik paylaşacak ya da kendi benzer alanları vasıtasıyla bağlantı kuracakları bir çevre yaratan sosyal ortam” şeklinde⁴, diğer bir tanıma göre “sosyal medya kelimeler, görüntüler (durağan ve hareketli) ve seslerin yapımına, ortak inşasına ve yayılmasına olanak sağlayarak teknolojiyi, telekomünikasyonu ve sosyal etkileşimi entegre eden internet ve mobil temelli araçlar ve aletler” şeklinde⁵ belirtilmiştir.

Doktrinde en kapsamlı tanımı yapan Akkurt ise “Sosyal medya, internet altyapısına ve fakat web 2.0 teknolojisine dayanan; kişilerin, kullanıcı sıfatıyla ortak ilgilerini, düşüncelerini, duygularını, bilgilerini, kişisel hâl ve durumlarını, sosyal – siyasi eğilimlerini, fotoğraflarını, videolarını, yazı ve yazışmalarını, fikir ve sanat eserlerini, kimi zaman ticari ve mesleki faaliyetlerini, mal ve hizmetlerini ve benzeri değerleri ile kimi kişisel verileri, gerek diğer münferit kişilerle gerekse belirli bir toplulukla yahut kamuyla paylaşma olanağı buldukları; karşılıklı etkileşim, iletişim, paylaşım esaslarına dayanarak içeriğin kullanıcılar tarafından oluşturulmasına interaktif olarak izin veren dijital platformların genel olarak tümü” şeklinde tanımlamıştır⁶.

B. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramından ne anlaşılması gerektiği doktrin ve kanunlarda çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Çocuk, anne babasına karşı soybağını belirtmek ve yaşa göre küçüğü yetişkinden ayırmak için kullanılan bir kavramdır⁷. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (BMÇHDS)’nin 1. maddesine göre daha erken yaşta ergin olma durumu hariç on sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar her insan çocuk olarak ka-

⁴ **Kaya**, Mine, Elektronik Ortamda (Elektronik Haberleşme – İnternet – Sosyal Medya) Kişilik Hakkının Korunması, Ankara 2015, s. 76; **Kaya**, Mine, Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali, TBBD., 2015, S. 119, s. 277-306, s. 279.

⁵ **Girgin**, Ömer Ali/ **Göнал**, Seray, Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları, TAAD., C. 11, S. 44, 2020, s. 99-127, s. 101.

⁶ **Akkurt**, 2020, s. 98.

⁷ **Akyüz**, Emine, Çocuk Hukuku (Çocuk Hakları ve Korunması), 7. Baskı, Ankara 2020, s. 101; **Özcan Büyüktanır**, Burcu G., Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, Ankara 2019, s. 22-23.

bul edilmektedir⁸. TCK'nın 6. maddesinde ise çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar ışığında sağ ve tam doğum anından kanunlara göre daha erken bir dönemde ergin olunmadıkça on sekiz yaş tamamlanuncaya kadar yani çocukluk dönemi boyunca herkes çocuk olarak tanımlanabilir.

II.ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKI

Kişilik, hukuk düzeni tarafından korunan hak sahibi olma ehliyeti, hayat, beden tamlığı, sağlık, hürriyet, şeref, ad, resim gibi para ile ölçülemeyen şahısvarlığı değerleri ile para ile ölçülebilen malvarlığı değerlerinin toplamıdır⁹. Kişilik hakkı ise kişiye sıkı sıkıya bağlı, herkese karşı ileri sürülebilen, herkes tarafından ihlal edilebilen, zamanaşımına uğramayan, devredilemeyen, haczedilemeyen ve vazgeçilemeyen mutlak haktır¹⁰.

Kişiliğin başlangıcı, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu andır (TMK m. 28). Böylece kişiler sağ ve tam doğum anından itibaren kişilik hakkına da sahip olur ve çocukluk da bu andan itibaren başlar¹¹. Çocukluğun Roma ve İslam Hukuku'na dayanan toplumlarda cinsel ve bedensel olgunluğa erişmekle son bulacağı kabul edilirken modern hukuk sisteminin benimsendiği toplumlarda fikri olgunluğa ulaşmakla son bulacağı kabul edilmektedir¹². Bizim hukukumuzda ise çocukluk ya çocuğun on sekiz yaş tamamlayarak erginliğe ulaşmasıyla (TMK m. 11/1)

⁸ <https://www.unicef.org/turkey>, BMÇHDS m.1 “ Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta ergin olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” (E.T. 10.11.2021) Benzer tanım için bkz. ÇKK m.3 / f.1.

⁹ **Akkurt**, Sinan Sami/ **Erdoğan**, Kemal/ **Tokat**, Hüseyin, Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 2. Baskı, Ankara 2021, s. 182; **Ayan**, Mehmet/ **Ayan**, Nurşen, Kişiler Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2016, s. 30; **Oğuzman**, M. Kemal/ **Seçili**, Özer/ **Oktay-Özdemir**, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 21. Baskı, İstanbul 2022, s. 3.

¹⁰ **Zeytin**, Zafer/ **Ergün**, Ömer, Türk Medeni Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2020, s. 88; **Ayan/ Ayan**, s. 85; **Dural**, Mustafa/ **Öğüz**, Tufan, Kişiler Hukuku, C. 2, 21. Baskı, İstanbul 2020, s. 100; **Özcan Büyüktanır**, s. 35; **Kaya**, 2015, s. 290.

¹¹ **İmamoğlu**, Hülya, Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması, AÜHFD., C. 54, S. 2, 2005, s. 183-218, s. 190; **Serozan**, Rona, Çocuk Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2005, s. 90; **Deniz**, İlknur, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve KVKK Kapsamında Korunması, Ankara 2021, s. 42; **Özcan Büyüktanır**, s. 33.

¹² **Dilli**, Şirin, Türkiye’de Çocuk Olmak, 2020, s. 33.

ya on sekiz yaşından öce evlenmesi suretiyle erginlik kazanmasıyla (TMK m. 11/2) ya da on beş yaşını tamlamamış çocuğun bazı koşulların gerçekleşmesi nedeniyle hakim kararıyla ergin kılınması (TMK m. 12) suretiyle sona erer¹³.

Kişilik hakkı içerisine giren değerlerin neler olduğu kanunda düzenlenmediği gibi sınırlı sayıda da değildir¹⁴. Doktrinde hayat, beden tamlığı, sağlık gibi maddi bütünlüğe ilişkin kişilik değerleri; ehliyet, özgürlük, şeref ve haysiyet, ad, resim ve ses, özel hayat ve sırlar gibi manevi bütünlüğe ilişkin kişisel değerler, iktisadi özgürlük ve varlık, mesleki itibar ve sırlar, ticari gizlilik gibi iktisadi bütünlüğe ilişkin kişisel değerler şeklinde tasnif edilmiştir¹⁵. Kişi olan çocuklar da doğum anından itibaren bu haklara sahiptir. Ancak burada konu gereği sosyal medya aracılığıyla ihlal edilme açısından daha sık karşılaşılabilecek kişilik değerleri olan çocuğun adı, resmi ve sesi, şeref ve haysiyeti, özel hayatı ve sırları ayrı ayrı incelenecektir.

A. Çocuğun Adı

Ad, kişileri diğer kişilerden ayırmak, kişilere hitap etmek ve kişilerin dış dünyaya kendilerini tanıtmak için kullandığı önad ve soyadını kapsayan manevi bütünlüğüne ilişkin kişisel değerdir¹⁶. Ad, TMK m. 26¹⁷ hükmü ile ayrıca ve özel olarak düzenlenmiştir¹⁸. Burada adın kul-

¹³ Akyüz, s. 105-107.

¹⁴ Oğuzman/ Özer/ Oktay-Özdemir, s. 182; Ertuğrul, Meltem, Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi, YBHD., C. 6, S. 2, 2021, s. 513-564, s. 519.

¹⁵ Ayan/ Ayan, s. 90 vd.; Akkurt/ Erdoğan/ Tokat, s. 240; Özcan Büyüktanır, s. 65; Kaya, 2015, s. 290.

¹⁶ Hatemi, Hüseyin, Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı), İstanbul 2015, s. 55; Ayan/ Ayan, s. 141; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 120; Dural/ Öğüz, s. 169; Akkurt, 2020, s. 55; Özcan Büyüktanır, s. 160-161.

¹⁷ TMK m.26, "(1) Adının kullanılması çekişmeli olan kişi, hakkının tespitini dava edebilir. (2) Adı haksız olarak kullanılan kişi buna son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca maddî zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevî tazminat ödenmesini isteyebilir." <https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar> (E. T. 25.11.2021)

¹⁸ Ayan/ Ayan, s. 150; Aka, Beyza, Sosyal Medyada Kişilik Hakkı İhlalleri ve Korunma Yolları, İzBD., C. 82, S. 2, 2017, s. 231-287, s. 244; Haydaroğlu, Hale, Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Li-

lanılmasının çekişmeli olduğu ve adın haksız kullanıldığı hallerde TMK m. 26 hükmü uygulanırken bu iki hal dışındaki ada karşı yapılan saldırılarda TMK m. 25 hükmünün uygulanacağı kabul edilmektedir¹⁹.

Tıpkı yetişkinler gibi çocuklar da adı üzerinde kişilik hakkına sahiptirler²⁰. BMÇHDS m. 7'ye göre her çocuk doğumdan itibaren ad hakkına sahiptir ve bir adı olmalıdır²¹. TMK m. 339'a göre kural olarak çocuğun adını anne baba birlikte koyar²². Ancak anne baba çocuğa, çocuğu küçük düşürecek, alay konusu yapacak, tuhaf, iğrenç, gülünç adlar veremez²³.

B. Çocuğun Resmi ve Sesi

Bir kişilik hakkı değeri olarak resim, kişinin dış görünümünün maddi bir cisim üzerine kendisini tanıtabilir şekilde kopya edilmesidir²⁴. Ses ise, kişinin akciğerlerinden gelen havanın ses yolundan geçerken meydana getirdiği titreşimlerin oluşturduğu kişiye özgü tınıdır²⁵. Kişinin bir cihazla fotoğrafının veya videosunun çekilmesi, görüntüsünün bir filmde, televizyonda ya da sosyal medyada gösterilmesi, farklı tekniklerle yapılan resimleri ve karikatürleri de resim kavramına dahildir²⁶. Hiç şüphesiz çocuk da kendi resmi üzerinde kişilik hakkına sahiptir. Çocuğun resminin ve aynı şekilde kişilik değeri olan sesinin ayırt etme gücüne sahip çoğunun rızası olmaksızın diğer çocukların ise menfaatlerine aykırı olarak kullanılması kişilik hakkını ihlal eder. Çocuğun resmi-

sans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 4, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, (E. T. 25.11.2021); Ertuğrul, s. 525; Özcan Büyüktanır, s. 166.

¹⁹ Akkurt, 2020, s. 57; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 143-144.

²⁰ Haydaroğlu, s. 52.

²¹ Serozan, s. 107.

²² Dural/ Ögüz, s. 172, Yazarlar istisna olarak çocuğun velayeti anne veya babadan birine verilmişse adını velayet hakkı bulunan ebeveynin veya velayet hakkı her ikisinden alınmışsa ve çocuğa vasi atanmışsa çocuğun adını vasinin koyacağını belirtmektedirler.

²³ Akyüz, s. 124.

²⁴ Haydaroğlu, s. 49.

²⁵ Ertuğrul, s. 525.

²⁶ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 208.

nin ve sesinin kullanılması çoğu zaman şeref ve haysiyetini ya da özel hayatını da ihlal ettiği ifade edilmektedir²⁷.

C. Çocuğun Şeref ve Haysiyeti

Kişinin doğuştan sahip olduğu kişilik değeri olan şeref ve haysiyet, içinde bulunduğu toplumun gerekli saydığı ahlaki niteliklere sahip olan veya olduğu kabul edilen kişiye verilen değerdir²⁸. Çocukların şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulamayacağı BMÇHDS m. 16²⁹ da özel olarak düzenlenmiştir. Çocuğun şeref ve haysiyeti başta velayet hakkına sahip anne ve baba olmak üzere öğretmenleri, yakınları ve akranlarına karşı da korunması gerekmektedir³⁰.

D. Çocuğun Özel Hayatı ve Sırları

Özel hayat, kişilerin yakınları ile birlikte yaşadığı veya onlarla paylaştığı, başkaları tarafından bilinmesi ya da bilinmemesi noktasında tasarruf hakkına sahip olduğu ve hukuk düzeni tarafından korunan kişilik hakkıdır³¹. Özel hayat; herkes tarafından öğrenilmeye açık kamusal alan, kişiye belirli yakınlıkta olanların öğrenilmesi açık olan özel alan ve kişinin sadece kendisi tarafından bilinmesi gereken başkalarının öğrenmesini istemediği mahrem olan olmak üzere üçe ayrılır³². Çocukların da kendilerine ait özel hayat alanları vardır. BMÇHDS m. 16 da çocuğun kendine ait özel hayatı olduğu, bunun ihlal edilemez olduğu ve bu ihlale karşı korunması gerektiği düzenlenmiştir³³. Özellikle ergenlik çağına girmesiyle çocuğun kendi sınırlarını çizdiği bir mahremiyet alanı oluş-

²⁷ Dural/ Ögüz, s. 142-143; Aka, s. 243; Atasoy, Kemal, Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası, MÜHFHAD., C. 22, S. 3, 2016, s. 269-301, s. 277; Özcan Büyüktanır, s. 158.

²⁸ Dural/ Ögüz, s. 130; Özcan Büyüktanır, s. 143.

²⁹ <https://www.unicef.org/turkey>, BMÇHDS m.16 "(1)Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. (2) Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır." (E.T. 27.11.2021).

³⁰ Koyuncu, Çağlar, Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması, HKÜHFD., C. 6, S. 12, 2016, s. 139-154, s. 147.

³¹ Akkurt, 2020, s. 69; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 212.

³² Ayan/ Ayan, s. 96-99; Özcan Büyüktanır, s. 147.

³³ Haydaroğlu, s. 46.

maya başlayacaktır³⁴. Çocuk açısından özel hayatı çevresindeki arkadaşları, yakınlarına karşı daha genişken anne babasına karşı daha dardır³⁵. Ancak yine de anne baba olabildiğince çocuğun özel hayatına saygı göstermelidir.

Çocuğun kendine ait birtakım sırları olabilir. Özellikle yaş olarak büyüyen çocuk bu sırları anne babası da dahil kimsenin bilmesini istemeyebilir. Anne babanın çocuğun bu sırlarına ulaşması çocuğun kişilik hakkını ihlal edecektir.

III. ÇOCUKLARIN KİŞİLİK HAKKININ ANNE BABA TARAFINDAN SOSYAL MEDYADA İHLALİ

Sosyal medya platformları hayatlarımıza girmesiyle yenilik ve değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Anne babalık kavramı da sosyal medyayla değişikliğe uğramıştır. Öyle ki İngilizce’de paylaşmak anlamına gelen “share” ile ebeveyn anlamına gelen “parenting” kelimelerinden türetilen ve sosyal medya ebeveyn paylaşımı anlamına gelen “sharenting” kavramı ortaya çıkmıştır³⁶. Bu kavram “Çocuklar ile ilgili bilgilerin, fotoğrafların vb. sosyal medya üzerinden sürekli paylaşılması” şeklinde tanımlanmaktadır³⁷.

Kavramların çoğu çocuklarla ilgili daha sık ve daha çok paylaşım yaptıkları için annelerle ilgili olarak türetilmiştir. Örneğin “mommy blogger / mom blogs” kavramı, annelik deneyimlerini belgelemek amacıyla yazılmış çevrimiçi günlükler şeklinde tanımlanmaktadır³⁸. Son yıllarda sosyal medya platformlarından biri olan instagramla hayatımıza

³⁴ Koyuncu, s. 145.

³⁵ Haydaroğlu, s. 46.

³⁶ Güngör, Ayten, Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali ve İstismarı: Instagram Anneleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 61, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (E. T. 03.12.2021); Gültekin, Esra, Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafında Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü, Çocuk ve Medeniyet, S. 1, 2008, s. 103-143, s. 114.

³⁷ Güngör, s. 61; <https://www.collinsdictionary.com/> “the habitual use of social media to share news, images, etc of one’s children” (E.T. 03.12.2021).

³⁸ Duygulu, Serap, Sosyal Medyada Çocuk Fotoğrafı Paylaşımının Mahremiyet İhlali ve Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi, TRT Akademi Dergisi, C. 4, S. 8, 2019, s. 429-487, s. 438.

giren “Instamom” kavramı, “instagram” ve “mother” kelimelerin birleşmesinden meydana gelen ve instagramda çocukların günlük yaşamlarını, sağlık durumlarını, bakımlarını, beslenmelerini, vb. ile kendi anelik deneyimlerini aktaran anneler şeklinde tanımlanmaktadır³⁹. Aynı şekilde Youtube’da çocuklarıyla ilgili video paylaşımında bulunan anneler de “youtubermom” olarak tanımlanmaktadır⁴⁰. Her ne kadar bu tanımlar anne üzerinden yapılırsa da sosyal medyada “instadad” veya “youtuberdads” olarak adlandırılacak dijital babalara rastlamak da mümkündür⁴¹.

A. Anne Babalar Sosyal Medyada Çocuklarını Neden Paylaşıyor?

Her geçen gün sosyal medyada kullanım süresi artmakta buna bağlı olarak da paylaşım sayısı ve çeşidi de artmaktadır. “Oversharing” yani sosyal medyada aşırı paylaşım olarak nitelendirilen alışkanlık (hatta bağımlılık) nedeniyle günlük hayatta karşılaşılan hemen hemen her şey birer paylaşım nesnesine dönüşebilmektedir⁴². Pek tabii bir anne baba için çocuklar kolayca bir paylaşım nesnesi haline gelmektedir. Bartholomew ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmaya göre, annelerin %98’si babaların ise %89’unun çocuklarının fotoğraflarını Facebook’ta paylaştığı belirlenmiştir⁴³. Yapılan bir diğer araştırmaya göre ise, 7,9 aylık bebeği olan yeni bir annenin, günde 3,78 saatini sosyal medyaya ayırırken 8,72 saatini bebeğinin bakımına ayırdığı ortaya konmuştur⁴⁴.

³⁹ **Güngör**, s. 61.

⁴⁰ **Serin**, Hüseyin, Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveyn ve Öğretmenler Farkında Mı?, EOÜSBD., C. 20, Özel Sayı, 2019, s. 1005-1031, s. 1021.

⁴¹ Habertürk, “4 kız babası Simon Hooper interneti salladı”, <https://www.haberturk.com/4-kiz-babasi-simon-hooper-fenomen-oldu-2530818/4> (E.T. 05.12.2021); Yaşar Üniversitesi, “Sosyal medyanın dijital babaları” <https://haber.yasar.edu.tr/teknoloji/sosyal-medyanin-dijital-babalari.html> (E.T. 05.12.2021).

⁴² **Akkurt**, 2020, s. 301.

⁴³ **Çimke**, Sevim / **Yıldırım Gürkan**, Dilek / **Polat**, Sevinç, Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting, Güncel Pediatri, C. 16, S. 2, 2018, s. 261-267, s. 263.

⁴⁴ **McDaniel**, B.T. / **Coyne**, S.M. / **Holmes**, E.K., New mothers and media use: Associations between blogging, social networking, and maternal well-being, Matern and Child Health Journal, 16, 2012, s. 1515-1517, Annelerin zaman zaman günlük 3,3 saatini de blog yazmaya ayırdığı belirtilmiştir.

Anne ve babaların çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmalarının farklı sebepleri bulunmaktadır. Anne ve babalar, bebeğin gün gün büyümesini kayıt altına almak, bebekle ilgilenirken yakın çevre ile de iletişimde kalmak, annelik ve babalık duygusunun sevincini paylaşmak, izolasyon duygusunun üstesinden gelmek vb. sebeplerle sosyal medyada çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmaktadırlar⁴⁵. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmaya göre de anne ve babalar, sosyal medyayı ebeveynlik açısından faydalı bir bilgi kaynağı olarak gördüklerini, sosyal medya aracılığıyla ebeveynlikle ilgili sosyal ve duygusal destek aldıklarını, aile ve arkadaşlarıyla irtibatlarını sürdürdüklerini belirtmişlerdir⁴⁶. Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre ise katılımcıların %62,6'sı içinden geldiği, %17,8'i çocuğu olan diğer ailelere deneyimlerini aktarmak, %8,7'si mutlu bir aileye sahip olduğunu göstermek, %5,6'sı çocuğunu herkesin görmesini istediği, %4,5'i reklam yapmak veya bir yer tanıtmak, %0,7'si daha fazla beğeni ve yorum almak için sosyal medyada çocuğu ile ilgili paylaşım yaptığını belirtmiştir⁴⁷.

Anne babaların sosyal medyada çocuklarının paylaşmalarının bir diğer nedeni de kendi tanıtımlarını yapıp ünlü olmaktır. Instagram annelerinin çocuklarını paylaştıkları hesapların açıklama bölümüne ve kullanıcı adı kısmına varsa profesyonel mesleklerine, yazdığı kitaplara, yaptığı ticari işlere ait bilgilere yer vererek kendi tanıtımlarını yaparak ünlü olmayı istedikleri görülmektedir⁴⁸.

Anne babaların çocuğu paylaşmadaki bir diğer amacı ise çocuklarını kullanarak ya yaptıkları reklam anlaşmaları aracılığıyla ya da kendi markalarını oluşturmak suretiyle maddi kazanç elde etmektir⁴⁹. Öyle ki

⁴⁵ **Duygulu**, s. 438.

⁴⁶ **Yavuz**, Can, Sosyal Medya Ebeveynliği ve Çocukların Unutulma Hakkı, İzBD., C. 85, S. 1, 2020, s. 15-52, s. 17.

⁴⁷ **Duygulu**, s. 486.

⁴⁸ **Parsa**, Alev Fatoş/ **Akmeşe**, Zuhale, Sosyal Medya ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri Örneği, KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 1, 2019, s. 163-191, s. 176.

⁴⁹ Pedagoji Derneği'nin yaptığı her şeyi özetleyen açıklamaya göre; "Kendi çocuklarının resimlerini farklı an ve saatlerde, farklı hallerde paylaşarak bunun üzerinden sosyal medyada satışı yapılabilir bir kimlik oluşturmaya çalışmak çocuk masumiyetini zedelemektedir. Sosyal medyada çocuk hakkında yapılan paylaşımın doğru

çocuklarla ilgili yapılan paylaşımların incelendiği bir araştırmada paylaşımların %85'inin çocukları merkeze alan reklam iş birliklerine ait olduğu, kalan %15'lik kısımda ise ebeveynlerin kendi meslek ve çalışmalarına ait kişisel bilgilendirme ve tanıtımlara yer verildiği görülmektedir⁵⁰.

B. Anne Baba Tarafından Çocuklarla İlgili Yapılan Paylaşımların İçeriği

Anne babalar çocuklarının gündelik yaşamlarına ilişkin her şeyi yakın ve sınırlı bir çevre ile yani "gizli" hesaplarda veya daha geniş bir kitle ile yani "açık" hesaplarda paylaşabilmektedirler⁵¹. Michigan Üniversitesi'nin anne babaların sosyal medyada çocuklar hakkında yaptıkları paylaşımlarla ilgili araştırmasına göre bu paylaşımların %28'si çocukları uyutma, %26'sı çocukların beslenmesi, %19'u çocukları disiplin etme, %17'si çocuğun günlük bakımı ve %13'ünde çocukların davranışlarının yer aldığı belirtilmiştir. Yine anne babaların paylaşımlarının %56'sı çocuklarını utandıracak içerikler barındırdığı, %51'inin çocukların konumuyla ilgili bilgilerin yer aldığı ve %27'sinin çocukların uygun olmayan hallerinin bulunduğu ortaya konmuştur⁵².

Çocukların daha doğumdan önce anne karnundayken ultrason görüntüleri ile başlayıp doğum anındaki fotoğraflarına, ilk adımı attığı andaki görüntüleri ile mezun oldukları ana kadar anne ve babaları tarafından sayısız paylaşımlarla dijital ayak izleri oluşturulmaktadır⁵³. Yapılan bir araştırmada sosyal medya kullanıcısı olan anne veya babanın çocuklarının beşinci yaş gününe kadar ortalama 1000 fotoğrafını paylaştığı, diğer bir araştırmaya göre ise Amerika Birleşik Devletleri'ndeki

olup olmadığını tespit edebilmek için kendimize şu soruyu sormalıyız; Çocuğumun içinde bulunduğu bu paylaşım kimin ihtiyacı; Çocuğun ihtiyacı mı yoksa benim ihtiyacım mı? Bu soruya verilebilecek samimi bir cevap, bu tutumu sorgulamaya yetecektir. Çocuk masumiyetinin reklam sektöründe kullanılması bu bağlamda satılan ürünlerin daha fazla sattığı herkesçe bilinmektedir ve yasalarca korunmalıdır." (Parsa/ Akmeşe, s. 188).

⁵⁰ Parsa/ Akmeşe, s. 187.

⁵¹ Ertuğrul, s. 518.

⁵² Erdoğan, Canan, Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında), DEÜHFD., C. 21, Özel Sayı, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN' a Armağan, 2019, s.2445-2467, s. 2449.

⁵³ Güngör, s. 61; Duygulu, s. 441; Gültekin, s. 114.

çocukların %92'sinin iki yaşından önce sosyal medyada var olduğu ve yaklaşık üçte birinin doğumlarından sonraki ilk 24 saat içinde sosyal medya sitelerinde yer aldığı belirtilmiştir⁵⁴.

Anne babalar sosyal medyada çocukların sabah uyandırılması ile başlayıp gece uyumasına (hatta uykudayken bile) kadar her anını paylaşabilmektedirler. Bu paylaşımlarda her şeyden önce çocukların adı üzerindeki kişilik hakları ihlal edilmektedir. Özellikle çocukların doğum günlerinde yapılan paylaşımlarda çocuğun adının, soyadının, doğum gününün ve hatta doğum saatinin paylaşıldığı görülmektedir⁵⁵. Bu paylaşımların bir diğer sakıncası ise çocuğun kimlik hırsızlığına maruz kalmasıdır⁵⁶. Bu bilgilerden yararlanarak diğer kullanıcılar paylaşımında yer alan çocuklar adına sahte hesaplar açıp farklı amaçlarla kullanma tehlikesini ortaya çıkarmaktadır.

Paylaşımlarda çocukların resmi ve sesi üzerindeki kişilik hakkı da ihlal edilmektedir. Bu durum genellikle ayırt etme gücüne sahip çocukların anne baba tarafından fotoğraflarının paylaşılmasının yasaklaması halinde ortaya çıkacaktır⁵⁷. Ancak bu anne babaların çocuklarının hiçbir şekilde fotoğraflarını paylaşamayacakları anlamına da gelmez. Anne babalar sahip oldukları velayet hakkının sınırlarını aşmamak, çocuğun menfaatine aykırı olamamak ve çocuğun kişisel gelişimini olumsuz etkilememek şartıyla çocuklarının fotoğraflarını paylaşabilirler⁵⁸. Anne ba-

⁵⁴ **Çimke/ Yıldırım Gürkan/ Polat**, s. 263. ABD, Kanada, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya'da yapılan araştırmaya göre iki yaşın altında çocuğu olan annelerin %81'i çocuklarının fotoğrafını sosyal medyada paylaşmış, annelerin %23'ü ultrason görüntülerini sosyal medyada paylaşmış ve annelerin üçte biri yeni doğan çocuklarını sosyal medyada paylaşmıştır. (Yavuz, s. 18.).

⁵⁵ **Duygulu**, s. 441. Facebook'ta paylaşılan fotoğrafların %45.2'sinde çocukların isimlerine, %6.2'sinde ise doğum tarihlerine yer verilmekteyken; Instagram'da anne ve babaların %63'ü çocuklarını en az bir kez paylaşmakta ve bu paylaşımlarda %27'si çocuklarının doğum tarihine, %19'u ise hem isim hem de doğum tarihine yer vermektedir. (Erdoğan, s. 2450.).

⁵⁶ **Çimke/ Yıldırım Gürkan/ Polat**, s. 265.

⁵⁷ **Akdi**, Murat, Ana-Babanın Çocuğun Fotoğraf ve Görüntülerinin Sosyal Medyada Yayınlanmasından Doğan Sorumluluğu, MÜHFHAD., C. 22, S. 3, Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, s. 123-144, s. 132.

⁵⁸ **Akdi**, s. 133.

balaların çocuklarının fotoğraf ve videolarının sosyal medyada paylaşıl-makla deyim yerindeyse çocuklarına silinmesi oldukça güç dijital döv-me yaptırdıklarını unutmamaları gerekmektedir⁵⁹.

Çocukların sosyal medya yoluyla en çok ihlal edilen kişilik hakkı değeri şeref ve haysiyetidir. Çocuğun şeref ve haysiyeti, onları küçük düşürecek, utandıracak, aşağılayacak, karalayıcı ve horlayıcı görüntülerinin paylaşılmasıyla ihlal edilmektedir⁶⁰. Yapılan bu paylaşımlar aynı zamanda bir başka kişilik değeri olan özel hayatın gizliliği de ihlal et-mektedir⁶¹. Anne babaların benzer durumdaki çocukları olan başka kişi-lere bilgi vererek yardımcı olmak amacıyla da olsa, zihinsel problemleri, sağlık sorunları, cinsel yönelimleri ilişkin paylaşımlarda bulunması ço-cuğun özel hayatının gizliliğini ihlal eder⁶². Çocukların üstsüz, bikinili, havuzda veya banyoda çıplak hallerini, yetişkinler gibi giydirilmiş şe-kilde vb. bir çok halini paylaşmaktadırlar⁶³. Çocukların bu tarz video ve görüntüleri paylaşılması küçük yaşlarda onlar açısından sorun oluşturmuyor gibi gözükse de ileri yıllarda bu paylaşımlardan rahatsız olabil-me ihtimalleri oldukça yüksektir. Örneğin yaşı itibariyle yaptığı bazı sakarlık ve hareketlerin paylaşılması o an için masum gözükse de özel-likle okulda akranları tarafından çocukla alay etmek veya küçük dü-şürmek için pek tabi kullanılabilir. İngiltere’ de yaşayan Lucy adındaki kızın şu açıklaması bu durumu destekler mahiyettedir; “12-13 yaşlarındayken hakkımda Facebook’ta utanç verici şeyler olduğu fark ettim. Ondan yani babasından fotoğraflarını kaldırmasını istedim ve bunu yaptı ama neden böyle bir istekte bulunduğumu anlamadı. Eğer bana bu fotoğrafların herkes tarafından görülmesini isteyip istemediğim sorul-saydı muhtemelen hayır derdim.”⁶⁴

Sosyal medyada kazanç elde etmek amacıyla çocuklarını paylaşan anne babalar çocuklarını ekonomik anlamda istismar etmektedir⁶⁵. Ço-

⁵⁹ Yavuz, s. 26.

⁶⁰ Akdi, s. 129; Serin, s. 15; Ertuğrul, s. 527.

⁶¹ Serozan, s. 104; Özcan Büyüktanır, s. 145.

⁶² Ertuğrul, s. 528.

⁶³ Güngör, s. 62; Parsa/ Akmeşe, s. 179.

⁶⁴ Duygulu, s. 441.

⁶⁵ Girgin/ Gönal, s. 108.

cuk açısından ekonomik istismar, genel olarak çocuğun gelişimin engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde çalıştırılması, çocuğun düşük ücretli iş gücü olarak görülmesi, çocuğun psiko-fiziksel gelişimine zarar verebilecek ve onun için tehlike arz eden işlerde çalıştırılması kısaca çocuğun ekonomik olarak sömürülerek onun üzerinden kazanç elde edilmesidir⁶⁶. Ticari kaygılarla yapılan paylaşımlarda çocuk metalaştırılarak kazanç kaynağı haline getirilmek suretiyle hem şeref ve haysiyet hakkı hem de Anayasa'nın 18. maddesinde düzenlenen zorla çalıştırılma yasası ihlal edilmektedir⁶⁷.

Anne babalar tarafından yapılan paylaşımların çoğu çocuğun özel hayat alanına ilişkindir. Anne babalar, çocukların bir birey olarak kabul edilmesi gerektiğini çoğu zaman göz ardı etmektedir. Örneğin ilkokula başlamış çocuğunun hala emzik kullanırkenki halinin veya altına kaçırması olduğu görüntülerinin paylaşılması hem çocuğu küçük düşürücü mahiyettedir hem de mevcut durumu kimsenin bilmesini istemediği için özel hayatına müdahale oluşturur. Yine çocuğun sadece yakın akrabalarının ve tanıdıklarını bilmesini istediği ya da anne babasından başka kimsenin bilmesini istemediği sağlık problemlerinin, herhangi bir engelinin, vücudundaki herhangi bir izin paylaşılması da pek tabii özel hayatını ihlal etmektedir⁶⁸. Medyaya yansımış bir olayda Avusturya'da yaşanan bir genç anne babası tarafından Facebook'ta paylaşılan fotoğraflarını kaldırmalarını talep ettiği halde kaldırmadıkları için dava açmıştır. Genç, paylaşılan görüntüler için "Hiç utanmaları, hiç sınırları yok. Tuvalette otururken, karyolada çıplak yatarken fotoğraflarımı bile paylaşmışlar. Hayatımın her aşaması fotoğraflanmış ve kamuya açılmış." ifadelerini kullanmıştır. Buna rağmen babası kendi çocuğu olduğu ve fotoğrafları kendi çektiği için yayınlama hakkının da olduğu savunmasında bulunmuştur⁶⁹.

⁶⁶ Parsa/ Akmeşe, s. 168.

⁶⁷ Deniz, s. 126, Gültekin, s. 123.

⁶⁸ Akdi, s. 131.

⁶⁹ <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avusturyada-iliginc-dava-ailesini-facebook-fotograflari-yuzunden-mahkemeye-verdi-40223889> (E.T. 20.12.2021).

Paylaşılan videolar ve fotoğraflar nedeniyle çocukları bekleyen bir diğer tehlike ise pedofilidir⁷⁰. Özellikle çocukların çıplak hallerinin yer aldığı görüntüler kopyalanarak pedofililerin kullandığı sitelerde yayınlanmaktadır⁷¹. Herkese açık olmayan gizli hesaplardan yapılan paylaşımlar, erişebilen kişi sayısının azlığı ve yakınlık ilişkisi sebebiyle zararsız gibi gözükse de çocuk istismarının daha çok aileye yakın kişiler tarafından gerçekleştiriliyor olması nedeniyle pedofili tehlikesini bertaraf etmemektedir⁷². Anne ve babaların yaptığı paylaşımlarda çocukların konum bilgilerine de yer vermesi çocukların pedofililer tarafından bulunmasını kolaylaştırmakta anne ve babalar istemeden de olsa çocuklarını kendi elleriyle pedofiliye kurban olarak sunmaktadırlar.

C. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Değerlendirilmesi

Doktrinde kişilik haklarına yönelik ihlallerin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran haller genel olarak kişinin rızası, üstün nitelikli özel yarar, kamu yararı ve kanunun verdiği yetkinin kullanılması şeklinde sıralanmıştır⁷³. Anne babaların çocukların menfaatini ihlal edici nitelikte sosyal medyada paylaşımlarının velayet hakkına dayandırılarak kanunun verdiği yetkinin kullanıldığı ve hukuka uygun olduğu kabul edilemeyecektir⁷⁴.

Bu paylaşımlarda üstün nitelikli özel ve kamusal yararın bulunup bulunamayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrindeki bir görüş⁷⁵ bu tarz paylaşımlarda özel ve kamusal yararın

⁷⁰ **Yavuz**, s. 25.

⁷¹ **Güngör**, s. 64; **Yavuz**, s. 25, Annenin çocuğunun tuvalet eğitimi sırasında çektiği ve paylaştığı fotoğrafı bir süre sonra pedofililerin kullandığı bir sitede yayınlandığını görmüştür.

⁷² **Ertuğrul**, s. 518.

⁷³ **Dural/ Ögüz**, s. 153; **Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir**, s. 235; **Akkurt/ Erdoğan/ Tokat**, s. 258; **Deniz**, 152; **Zeytin/ Ergün**, s. 92; **Kaya**, s. 313, Kaya bunlara ek olarak haklı savunma, zorunluluk hali ve kişinin hakkını kendi gücüyle korunması hallerini de hukuka uygunluk nedeni olarak kabul etmektedir. Aynı yönde kabul için bkz. **Haydaroğlu**, s. 67-68. **Ayan/ Ayan**, s. 112, Yazarlar iş sahibinin amaç ve çıkarına uygun şekilde gerçekleşen vekaletsiz iş görmeyi de hukuka uygunluk sebebi olarak kabul etmektedir.

⁷⁴ **Gültekin**, s. 125.

⁷⁵ **Gültekin**, s. 125.

bulunamayacağı yönünde iken, diğer görüş⁷⁶ bazı hallerde özel ve kamusal yararı bulunabileceği doğrultusundadır. İkinci görüşe göre örneğin, anne babanın SMA hastası çocuğun hastalığı hakkında bilgi paylaşımı yapmak ve tedavisi için yardım toplamak veya kaybolan çocukları bulmak için sosyal medya hesabı açması, çocuğu taciz eden kişinin yakalanması için kamuoyunda başlatılan kampanyada çocuğun asgari bilgilerinin açıklanması gibi durumlar çocuğun üstün nitelikte özel yararı nedeniyle hukuka uygun değerlendirilebilir⁷⁷. Yine çocuğun eğitimi, gelişimini veya malvarlığını olumlu yönde etkileyecek davranışlarda çocuğun kişilik değerlerinin anne baba tarafından sosyal medyada kullanılmasında üstün nitelikte özel yarar bulunabilir⁷⁸. Burada malvarlığını arttırdığı gerekçesiyle çocuğun sosyal medya reklamlarında kullanılmasında daha özenli davranılmalı ve anne babanın çocuğu ekonomik olarak istismar edebileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Anne babaların sosyal medyada çocukla ilgili yaptığı paylaşımların üstün nitelikte kamu yararı nedeniyle hukuka uygun sayılması için ise, somut olayda kamuoyunun haber alma ve aydınlatılmasındaki yararının, kişiliği saldırıya uğrayan çocuğun kişilik hakkının korunmasına ilişkin yararından üstün olması gerekir⁷⁹. Kanaatimizce de çocukla ilgili yapılan paylaşımlarda bazı hallerde özel ve kamusal yarar bulunabilir.

Konumuz açısından asıl üzerinde durulması gereken çocuğun rızasının bir hukuka uygunluk sebebi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Rızanın hukuka uygunluk nedeni olması için belli şartları taşıması gerekmektedir. Öncelikle rızanın geçerli olabilmesi çocuğun rıza vermeye ehil olması gerekir⁸⁰. Burada çocuğun ayırt etme gücüne sahip olmayan (tam ehliyetsiz) çocuk ve ayırt etme gücüne sahip (sınırlı ehliyetsiz) olan çocuk bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir⁸¹.

⁷⁶ Ertuğrul, s. 536.

⁷⁷ Ertuğrul, s. 536.

⁷⁸ Ertuğrul, s. 536.

⁷⁹ Ertuğrul, s. 537; Aka, s. 249.

⁸⁰ Ayan/ Ayan, s. 118; Haydaroglu, s. 69.

⁸¹ Haydaroglu, s. 69.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan yani tam ehliyetsiz çocukların rızası geçerli değildir⁸². Bu çocuklar için rıza, velayet hakkına sahip ebeveynleri tarafından verilmelidir⁸³. Her ne kadar ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar adına rıza vermeye yetkili kişi ebeveynleri olsa da kişilik hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için burada ebeveynler kural olarak çocuk adına rıza veremeyeceklerdir⁸⁴. Kaldı ki çocuğun kişilik hakkının ihlali velayet hakkına sahip anne baba tarafından gerçekleştirildiği için yine anne baba tarafından verilen rıza hukuka uygun kabul edilemeyecektir⁸⁵. Bu yüzden ayırt etme gücüne sahip olmayan çocukların kişilik hakkının anne baba tarafından ihlalinde kural olarak rıza hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemeyecektir⁸⁶. Ancak kural bu olmakla birlikte istisna olarak; anne babalar sahip oldukları velayet hakkının sınırlarını aşmamak, çocuğun menfaatine aykırı olmamak ve çocuğun kişisel gelişimini olumsuz etkilememek şartıyla hem kendi yaptığı hem üçüncü kişilerin yaptığı paylaşımlar için ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar adına verdikleri rıza hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilebilir⁸⁷. Anne babanın verdiği rızanın hukuka uygunluğu için somut olaya göre durumu anlayabilecek çocuğun da görüşü alınmalı ve değerlendirilmelidir⁸⁸. Örneğin, okul gösterisinde çekilen videoları, ailecek bir gezide çekilen fotoğrafları sosyal medyada paylaşılmasında anne babalar çocuk adına rıza gösterebilir.

Ayırt etme gücünü sahip olan yani sınırlı ehliyetsiz çocukların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarına ilişkin verdikleri rızalar kural olarak geçerli olmakla birlikte ihlalin çocuk için ağır sonuçlar doğurma ihtimali varsa ve çocuk bunu öngörebilecek nitelikte değilse çocuğun rızasının geçerli olması için anne babanın da onayı gerekmektedir⁸⁹. Buna göre,

⁸² Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 236.

⁸³ Ertuğrul, s. 534; Serozan, s. 279.

⁸⁴ Kaya, s. 315; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 236.

⁸⁵ Deniz, s. 152; Akyüz, s. 132.

⁸⁶ Akdi, s. 135.

⁸⁷ Duygulu, s. 441; Erdoğan, s. 2450; Ertuğrul, s. 535.

⁸⁸ Özcan Büyüktanır, s. 200.

⁸⁹ Haydaroğlu, s. 70; Akdi, s. 135; Atasoy, s. 286; Ertuğrul, s. 534; Özcan Büyüktanır, s. 199.

çocuk kendisine ait sosyal medya paylaşımlarının anlam ve sonuçlarını kavrayabiliyorsa, anne babasının velayet hakkına öncelik verilmeyip, çocuğun kendi rızasına üstünlük tanınmalıdır⁹⁰. Ancak ihlal anne baba tarafından gerçekleştirildiği durumlarda çocuğun ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen sonuçları öngöremeyeceği kanaatine ulaşırsa rızası hukuka uygun kabul edilmeyecek ve ihlal anne baba tarafından gerçekleştirildiği için onun onayının da alınması söz konusu olmayacaktır⁹¹. Bu durumda hakim somut olaya göre rızanın hukuka uygun olup olmadığını, çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığını, yaşını, paylaşımın sonuçlarının çocuk üzerindeki olası etkilerini, velayet hakkında sınırın aşıp aşılmadığını değerlendirip ona göre karar vermelidir.

Gültekin'e göre ise çocuklardan kendi kişilik haklarının anne babaları tarafından sosyal medyada ihlal edilmesinin sonuçlarını tam anlamıyla algılamasının beklenemeyeceğini, zaten anne babanın velayetinde olan çocuğun kişilik haklarına müdahalelerde rıza göstermesi bakımından yeterli olgunluğa ulaşmamış olduğuna karine sayılması gerektiğini, bu nedenle anne baba tarafından yapılan paylaşımlar çocuğun kişilik hakkını ihlal ederken bu paylaşımlara çocuğun rızası var savunmasında bulunulmasının velayet kurumuyla çatışacağını savunmaktadır⁹². Her ne kadar yazarın savunmasında haklılık payı bulunsa da gerek yaş itibarıyla gerek eğitimi itibarıyla yeterli olgunluğa ulaşan (örneğin lise son sınıfta 17 yaşındaki çocuk), teknolojiyi ve sosyal medyayı anne babasından daha iyi kullanan ve bu konuda anne babasından daha çok bilgisi bulunan çocuğun, anne babasının kendi üzerinde velayet hakkının devam ettiği gerekçesiyle rızasını geçerli kabul etmemek hakkaniyete aykırı olacaktır.

Rızanın geçerli olması için hukuka, ahlaka ve kamu düzenine aykırı olmaması gerekir⁹³. Ayrıca rızanın hukuka uygun olması için TMK

⁹⁰ **Üstün**, Özge, Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali: Paylaşanebeveynlik, LHD., C. 18, S. 206, 2020, s. 701-724, s. 718-719.

⁹¹ **Akdi**, s. 135.

⁹² **Gültekin**, s. 126.

⁹³ **Dural/ Ögüz**, s. 153; **Atasoy**, s. 286; **Aka**, s. 247-248; **Özcan Büyüktanır**, s. 199; **Ertuğrul**, s. 531; **Ayan/ Ayan**, s. 118.

m. 23'de belirtilen sınırı aşmaması gerekir⁹⁴. Örneğin çocuğun tüm kişilik haklarından vazgeçmesi mümkün değildir. Yine çocuğun kendi görüntülerinin yetişkinlere ilişkin içeriklerde kullanılmasına rıza göstermesi de mümkün değildir. Rızanın geçerli olması için ihlalden önce veya en geç ihlal anında verilmesi gerekmektedir⁹⁵. İhlalden sonra verilen onay hukuka uygunluk teşkil etmez⁹⁶. Ancak mağdurun tazminat talep etme hakkından vazgeçmesi sonucunu doğurabilir⁹⁷.

Rızanın verilmesi bir şekil şartına bağlanmamışsa kural olarak rızanın açık veya örtülü olarak verilmesi mümkün olmakla birlikte bir davranışın rıza olarak kabul edilip edilmeyeceği güven prensibine göre çözümlenir⁹⁸. Ayırt etme gücüne sahip çocuklar bakımından en azından açık bir rızanın aranması gerekmektedir⁹⁹. Aksi takdirde anne babaların kendilerine poz veren veya video çekmesine ses çıkarmayan çocuklarının rızasının bulunduğunu kabul etmelerine yol açar.

IV. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ SOSYAL MEDYADA İHLALİNE KARŞI KORUNMASI

Çocuğun kişilik hakkının ihlali halinde başvurulabilecek hukuki yollar ayrıca ve açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak doğumla kişilik hakkı kazanan çocuk, kişilik hakkı ister anne babası tarafından ihlal edilsen ister üçüncü kişiler tarafından ihlal edilsin TMK 25'inci¹⁰⁰ mad-

⁹⁴ Akkurt/ Erdoğan/ Tokat, s. 259.

⁹⁵ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 240; Atasoy, s. 287; Ertuğrul, s. 532; Özcan Büyüktanır, s. 198.

⁹⁶ Ayan/ Ayan, s. 118.

⁹⁷ Ertuğrul, s. 532; Ayan/ Ayan, s. 118.

⁹⁸ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 236.

⁹⁹ Çocukların adı, fotoğrafı, sesi vb. kişilik değerleri aynı zamanda KVK kapsamında kişisel veridir. Burada çocuğun kişisel verileri ilişkin AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde düzenlenen ilgili maddelere göre çocuğun verilerinin işlenmesi için açık rızasının alınması rızası için de en azından 16 yaşını doldurması gerektiği belirtilmiştir. Buna kıyasen paylaşılmasında da çocuğun açık rızasının aranması daha uygun olacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uçak, Murat, Kişisel Verilerin Hukuka Uygun İşlenmesinde Çocuğun Rızası, KVKD., C. 3, S. 1, 2021, s. 41-60.

¹⁰⁰ TMK m.25, "1) Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir. 2) Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir. 3) Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolay-

desinde ve TBK 58'inci¹⁰¹ maddesinde düzenlenen korumalardan yararlanabilecektir¹⁰². Ayrıca ihlal velayet hakkına sahip anne baba tarafından gerçekleştirilmişse TMK 346 vd. maddelerinde düzenlenen korumalardan da yararlanabilecektir¹⁰³.

A. Koruma Yollarına Başvurabilecek Çocuğun Dava Ehliyeti

1. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmayan Tam Ehliyetsiz Çocukların Dava Ehliyeti

Ayırt etme gücüne sahip olmayan yani tam ehliyetsiz çocukların dava ehliyeti olmadığı için onlar adına kanuni temsilcileri dava açabilir¹⁰⁴. Buna göre kişiliği koruyucu davaları tazminat davalarını, vekaletsiz iş görmeye ilişkin davaları da tam ehliyetsiz çocuk açamayacaktır¹⁰⁵.

Konumuz açısından tam ehliyetsiz çocuğun kişilik hakkı anne baba tarafından sosyal medyada ihlal edildiğinde anne baba hem davacı hem davalı olamayacaktır. Bu durumda anne baba ile çocuk arasından bir menfaat çatışması bulunduğu için çocuğa TMK 426'ncı maddesi gereği kayyım atacak ve bu davayı çocuk adına kayyım açıp yönetecek-

sıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır. 4) Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. 5) Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir." , <https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar> (E. T. 28.12.2021)

¹⁰¹ TBK m.58, "1)Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir. 2)Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir." <https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar> (E.T. 28.12.2021)

¹⁰² **Ayan/ Ayan**, s. 123; **Akkurt**, 2020, s. 367; **Kaya**, s. 323; **Üstün**, s. 721.

¹⁰³ **Akkurt**, Sami, Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati, Rona SEROZAN' a Armağan, İstanbul 2010, s. 91-120, s. 99.

¹⁰⁴ **Akyüz**, s.116; **Ayan/ Ayan**, s. 81; **Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir**, s. 270; **Özcan Büyüktanır**, s. 256; **Dural / Öğüz**, s. 80, Yazarlara göre kişiliğin korunmasına ilişkin dava açma nisbi kişilik hakkıdır bu nedenle kanuni temsilci çocuk adına dava açabilir.

¹⁰⁵ **Haydaroğlu**, s. 82.

tir¹⁰⁶. Çocuğa kayyım atanması için ya ilgili makamların bu durumdan haberdar olması ya da kişinin istekte bulunması gerekir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun böyle bir istekte bulunması beklenemez. Dolayısıyla da ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun kişiliği koruyucu davaların korumasından yararlanması oldukça güçtür. Çocuğu korumak anne babanın görevi olduğu kadar toplum ve devletin de görevidir. Bu nedenle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, sosyal medya platformlarının Türkiye'deki temsilcileri birlikte hareket ederek bakanlık bünyesinde "Sosyal Medyada Çocuk Hakları Merkezi" kurulabilir. Ayrıca ihbar hattı oluşturularak kendi hakkını koruyamayacak olan çocukların hakları toplumun diğer üyeleri aracılığıyla yetkililere iletilerek gereken önlemlerin hızlı bir şekilde alınabilmesi sağlanabilir.

2. Ayırt Etme Gücüne Sahip Sınırlı Ehliyetsiz Çocuğun Dava Ehliyeti

Ayırt etme gücüne sahip yani sınırlı ehliyetsiz çocuklar kural olarak dava ehliyetine sahip olmayıp kanuni temsilcilerinin rızasıyla dava açabilirler¹⁰⁷. Ancak sınırlı ehliyetsiz çocuklar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarına ilişkin davaları kanuni temsilcilerinin rızasına ihtiyaç duymaksızın bizzat açabilirler¹⁰⁸. Dolayısıyla sınırlı ehliyetsiz çocuk, anne babası tarafından sosyal medyada gerçekleştirilen ihlallere karşı kişiliği koruyucu davaları ve manevi tazminat davasını bizzat açabilir¹⁰⁹. Buna rağmen kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan maddi tazminat ve vekaletsiz iş görme davalarını kanuni temsilcinin rızası olmadan açamayacaktır¹¹⁰. Bu durumda yine anne baba ile çocuk arasından bir menfaat çatışması bu

¹⁰⁶ Girgin/ Gönal, s. 121; Haydaroglu, s. 82; İmamoğlu, s. 213; Özcan Büyüktanır, s. 257.

¹⁰⁷ Akyüz, s. 119; Ayan/ Ayan, s. 76; Dural/ Ögüz, s. 86; Özcan Büyüktanır, s. 254.

¹⁰⁸ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 270; Ayan/ Ayan, s. 76; Dural/ Ögüz, s. 93; Özcan Büyüktanır, s. 254.

¹⁰⁹ Akdi, s. 137; Girgin/ Gönal, s. 120-121; Haydaroglu, s. 82; Serozan, s.106; İmamoğlu, s. 213; Özcan Büyüktanır, s. 255.

¹¹⁰ Girgin/ Gönal, s. 120; İmamoğlu, s. 213.

lunduğu için çocuğa TMK 426'ncı maddesi gereği kayyım atacak ve bu davayı çocuk adına kayyım açıp yönetecektir¹¹¹.

B. Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar

Sosyal medyada çocuğun kişilik hakkına anne baba tarafından gerçekleştirilen saldırıları bertaraf etmek veya saldırılara son vermek amacıyla saldırıyı önleme, saldırıya son verme ve tespit davaları açılabilir¹¹².

1. Saldırımı Önleme Davası

TMK m. 25/I'de düzenlenen saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, henüz gerçekleşmemekle birlikte gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel yakın ve ciddi bir saldırının engellenmesi amacıyla açılabilir¹¹³. Davanın açılabilmesi için saldırıda bulunan kişinin kusurlu olması gerekmesede saldırının hukuka aykırı olması şarttır¹¹⁴. Dava saldırı tehlikesi devam ettiği sürece açılabilir¹¹⁵. Ancak saldırı gerçekleşmişse önleme davası açılmayacak, bu halde duruma göre saldırıya son verme, tespit veya tazminat davaları açılacaktır¹¹⁶.

Ayırt etme gücüne sahip çocuk bu davayı bizzat açabilir. Örneğin babası çocuğun havuzda mayolu görüntülerini paylaşmaya hazırlanıyorsa çocuk bu davayı açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk ise bu davayı kendisi açamayacak, yasal temsilcisi onun adına açabilecektir¹¹⁷. Ancak burada söz konusu ihlal anne baba tarafından gerçekleştiği için kayyım tayin edilerek bu davayı çocuk adına kayyım açabilecektir¹¹⁸.

¹¹¹ Girgin/ Gönal, s. 121; Haydaroglu, s. 83; İmamoğlu, s. 213.

¹¹² Akkurt, 2020, s. 368.

¹¹³ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 274; Ayan/ Ayan, s. 124; Dural/ Öğüz, s. 157; Akkurt, 2020, s. 368; Özcan Büyüktanır, s. 215.

¹¹⁴ Ayan/ Ayan, s. 125; Dural/ Öğüz, s. 157.

¹¹⁵ Ayan/ Ayan, s. 125; Dural/ Öğüz, s. 157.

¹¹⁶ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 274; Dural/ Öğüz, s. 157; Aka, s. 254.

¹¹⁷ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 270.

¹¹⁸ Haydaroglu, s. 85; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

2. Saldırıya Son Verme Davası

TMK 25/I'de düzenlenen saldırıya son verme davası, başlamış ve devam etmekte olan saldırıların sonlandırılması için açılır¹¹⁹. Davanın açılabilmesi için saldırının haksız olması yeterli olup saldırıda bulunan kişinin kusuru aranmamaktadır¹²⁰. Bu dava saldırı devam ettiği sürece açılabilirken saldırı sona ermişse duruma göre tespit veya tazminat davaları açılabilir¹²¹. Sosyal medyadaki içeriklerin hızlı bir şekilde çok sayıda kişiye yayıldığı düşünülduğünde, saldırıya son verme davasında verilen karar ile bu içeriklerin kaldırılması çoğu zaman tek başına hukuka aykırı paylaşımların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmamaktadır¹²². Bu sebeple TMK m. 25/2' de davacıya saldırıya son verme davasıyla birlikte paylaşımların olumsuz etkilerini gidermek için düzeltmenin ve kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde bulunma imkanı tanınmıştır.

Ayırt etme gücüne sahip çocuk saldırıya son verilmesi davasını bizzat açabilir. Örneğin çıplak fotoğrafını sosyal medya hesabından paylaşan annesine karşı, fotoğraf hesapta durduğu sürece saldırı devam ettiği için, fotoğraf kaldırılincaya kadar çocuk bizzat saldırıya son verilmesi davasını açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk bu davayı açamadığı gibi aralarında menfaat çatışması bulunduğu için anne baba da davayı açamayacak, bu nedenle çocuğa kayyım tayin edilip dava kayyım tarafından açılıp yönetilecektir¹²³.

3. Saldırının Hukuka Aykırılığının Tespiti Davası

Genel nitelikteki tespit davasının kişilik hakkının korunmasına özel olarak düzenlenmiş şekli olan bu dava, sona ermekle birlikte etkileri devam eden kişilik hakkına yönelik saldırının hukuka aykırılığının

¹¹⁹ Ayan/ Ayan, s. 125; Dural/ Öğüz, s. 156; Özcan Büyüktanır, s. 217.

¹²⁰ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 271; Ayan/ Ayan, s. 125; Dural/ Öğüz, s. 156; Özcan Büyüktanır, s.2018.

¹²¹ Dural/ Öğüz, s. 156; Ayan/ Ayan, s. 125; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 271.

¹²² Aka, s. 253.

¹²³ Girgin/ Gönal, s. 121; İmamoğlu, 214; Haydaroğlu, s. 87; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

mahkeme kararıyla tespit edilmesi amacıyla açılır¹²⁴. Bu davanın açılması için de failin kusuru ve zararın varlığı aranmayıp fiilin hukuka aykırı olması yeterlidir¹²⁵.

Sosyal medyada çocuğun kişilik hakkını hukuka aykırı ihlal eden paylaşım, aynı andan çok sayıda kişiye ulaşacağı ve çoğu zaman kaldırılrsa dahi etkileri devam edeceği için saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası açılabilir¹²⁶. Ayırt etme gücüne sahip çocuk bu davayı da bizzat açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk bu davayı açamayacak, ihlal anne baba tarafından gerçekleştiğinden aralarında menfaat çatışması bulunduğu için kayyım tayin edilip dava kayyım tarafından açılıp yönetilecektir¹²⁷.

C. Kişilik Hakkının İhlali Suretiyle Elde Edilen Kazancın Vekaletsiz İşgörme Hükümlerine Göre İadesi

Vekaletsiz işgörme davası, kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin, bu ihlal neticesinde elde edilen kazancın TBK m. 530 hükmüne dayanarak gerçek olmayan vekaletsiz iş görme kurallarına göre iadesini talep ettiği davadır¹²⁸. Bu davanın açılabilmesi için kişilik hakkının hukuka aykırı olarak ihlal edilmesi, kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin elde edemeyeceği veya elde etmek istemediği kazancın ihlal eden kişi tarafından elde edilmesi ve ihlal ile kazanç arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir¹²⁹. Kişilik hakkını ihlal eden kişinin kusuru aranmaz¹³⁰.

Daha önce de belirttiğimiz gibi anne babalar çocuklarının yer aldığı paylaşımlarla kazanç elde edebilmektedirler. Örneğin sosyal medyada sevimliliği ile ün kazanan bir çocuğun, annesi ile bir bebek bezi firması arasında çocuğun söz konusu marka bezin kullandığı ana ilişkin

¹²⁴ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 275; Ayan/ Ayan, s. 128; Dural/ Ögüz, s. 158; Akkurt, 2020, s. 376; Aka, s. 254; Özcan Büyüktanır, s. 219.

¹²⁵ Ayan/ Ayan, s. 127; Dural/ Ögüz, s. 158; Özcan Büyüktanır, s. 220.

¹²⁶ Aka, s. 255.

¹²⁷ Haydaroğlu, s. 88; İmamoğlu, s. 214; Girgin/ Gönal, s. 121; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

¹²⁸ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 287; Haydaroğlu, s. 98.

¹²⁹ Haydaroğlu, s. 98; Dural/ Ögüz, s. 160; Özcan Büyüktanır, s. 252.

¹³⁰ Akdi, s. 141; Girgin/ Gönal, s. 118; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 287; Ertuğrul, s. 550; Özcan Büyüktanır, s. 252.

çeşitli video ve fotoğraf paylaşılması karşılığında 80.000 TL verileceği konusunda anlaşma sağlanır. Bu anlaşma nedeniyle elde edilen kazancın çocuğa iade edilmesi gerekir¹³¹. Ancak vekaletsiz işgörme davaları kişiye sıkı sıkıya bağlı davalardan olmadığı için hem ayırt etme gücüne sahip olan hem de ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk bu davayı tek başına açamaz¹³². İhlal anne baba tarafından gerçekleştirildiği hallerde aralarında menfaat çatışması bulunduğu için kayyım tayin edilip dava kayyım tarafından açılıp yönetilecektir¹³³.

D. Tazminat Davaları

1. Maddi Tazminat Davası

Maddi tazminat davası, hukuka aykırı saldırı nedeniyle kişilik hakkı ihlal edilen kişinin bu ihlal nedeniyle uğradığı maddi zararların tazmini amacıyla açılan davadır¹³⁴. Bu davanın açılması için hukuka aykırı saldırı bulunmalı, bu saldırı nedeniyle maddi zarar meydana gelmeli, saldırı ile maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmalı ve saldırıda bulunan kimsenin kast veya ihmâl şeklinde bir kusuru bulunmalıdır¹³⁵.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk da bu davayı tek başına açamadığı gibi ihlal anne baba tarafından gerçekleştiği için menfaat çatışması nedeniyle kayyım tayin edilip, dava kayyım tarafından açılıp yönetilecektir¹³⁶. Doktrinindeki baskın görüşe göre çocuk ayırt etme gücüne sahip olsa bile maddi tazminat istemi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olmadığı için bu davayı tek başına açamaz¹³⁷. Oğuzman'a göre ayırt etme gücüne sahip olan çocuk maddi tazminat davasını da bizzat açabile-

¹³¹ Akdi, s. 141.

¹³² Haydaroğlu, s. 99.

¹³³ Haydaroğlu, s. 99; İmamoğlu, s. 214; Girgin/ Gönal, s. 121; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

¹³⁴ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 278; Ayan/ Ayan, s. 129; Dural/ Öğüz, s. 161; Akkurt, 2020, s. 417; Özcan Büyüktanır, s. 226.

¹³⁵ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 279; Ayan/ Ayan, s. 129; Haydaroğlu, s. 90-91; Dural/ Öğüz, s. 161, Yazarlara göre kusursuz sorumluluğu gerektiren hallerde kusur şartı aranmaz.

¹³⁶ Girgin/ Gönal, s. 121; İmamoğlu, 214; Haydaroğlu, s. 93; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

¹³⁷ Girgin/ Gönal, s. 120; İmamoğlu, s. 214; Haydaroğlu, s. 93.

cektir¹³⁸. Böylece çocuk hakkını daha kısa zamanda elde edebilecektir. Örneğin çocuğun görüntülerinin anne baba tarafından sosyal medyada paylaşılmasından ötürü çocuk arkadaş çevresi tarafından alay konusu olması nedeniyle psikolojik sorunlar yaşayabilir ve psikolojik destek alması gerekebilir. Çocuğun kendi malvarlığı varsa bu tedavi masrafları nedeniyle maddi zarara uğradığı için anne babasına maddi tazminat davası açabilir¹³⁹.

2. Manevi Tazminat Davası

Manevi tazminat davası, kişilik hakkına hukuka aykırı saldırıdan dolayı ortaya çıkan kişinin yaşamsal huzurunda eksilme, acı, elem, ızdırıp ve üzüntünün yani manevi zararın karşılanması amacıyla açılan davadır¹⁴⁰. Bu davanın açılması için de hukuka aykırı bir saldırı bulunmalı, bu saldırı sonucu manevi zarar ortaya çıkmalı, saldırı ile manevi zarar arasında illiyet bağı bulunmalı ve saldırıda bulunan kimsenin kast veya ihmal şeklinde bir kusuru bulunmalıdır¹⁴¹.

Ayırt etme gücüne sahip çocuk, kişiye sıkı sıkı bağlı bir dava olan manevi tazminat davasını kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın bizzat açabilir¹⁴². Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk bakımından manevi zararın varlığının kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır¹⁴³. Çocuk kişilik haklarına saldırı nedeniyle oluşan elem ve ızdırabı hissedemeyecek derece ayırt etme gücüne sahip değilse manevi zararın kabul edilmemesi gerekir¹⁴⁴. Çocuk halihazırda söz konusu saldırıdan dolayı elem ve ızdırıp hissetmese bile en azından ilerde bu saldırıdan elem ve ızdırıp hissedebileceği söylenebilirse manevi zararın varlığı kabul edilmelidir¹⁴⁵. Doktrinde baskın görüşe göre ayırt etme gücüne

¹³⁸ Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 279.

¹³⁹ Akdi, s. 139.

¹⁴⁰ Ayan/ Ayan, s. 130; Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 280; Dural/ Ögüz, s. 162; Akkurt, 2020, s. 430; Özcan Büyüktanır, s. 239.

¹⁴¹ Akkurt, 2020, s. 432; Ayan/ Ayan, s. 130; Özcan Büyüktanır, s. 239.

¹⁴² Oğuzman/ Seçili/ Oktay-Özdemir, s. 284; Haydaroglu, s. 97; Akdi, s. 141; Özcan Büyüktanır, s. 239.

¹⁴³ Akdi, s. 140.

¹⁴⁴ Akdi, s. 140.

¹⁴⁵ Akdi, s. 140.

sahip olmayan çocuk manevi zararın tazmini davasını tek başına açamadığı gibi konumuz bağlamında saldırı anne baba tarafından gerçekleştirildiği için aralarında menfaat çatışması bulunacağından anne baba da çocuk adına dava açamayacak, bu nedenle çocuğa kayyım atanıp dava kayyım tarafından açılıp yönetilecektir¹⁴⁶.

Hem manevi hem maddi tazminat hem de vekaletsiz işgörme davaları, özel kanunlarda öngörölmüş süreler saklı kalmak kaydıyla, zarar gören kişinin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yılın ve her halde fiilin işlendiği tarihten itibaren on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar¹⁴⁷. Konumuz bakımından çocuk, kişilik hakkı ihlali öğrendiği anda iki yıllık zamanaşımı işlemeye başlayacak yine ihlalin gerçekleştiği tarihten itibaren de on yıllık zamanaşımı süresi de işlemeye başlayacaktır. Bu nedenle de çocuk, maddi tazminatlar bakımından erginliğe ulaşip fiil ehliyeti kazanıncaya kadar, manevi tazminatlar bakımından ayırt etme gücüne ulaşıncaya kadar davayı açmadığı için zamanaşımının geçmesi riski bulunmaktadır¹⁴⁸. Benimde katıldığım görüşe göre bu riski bertaraf etmek için çocukların medeni haklarını kullanacak yaşa geldiklerinde anne ve babalarının paylaşmış oldukları kişilik haklarını ihlal edici fotoğraf, video, ses vb. içeriklere karşı hukuki koruma yollarına geçmişe dönük olarak başvurmalarına imkan tanımak hakkaniyete uygun olacaktır¹⁴⁹. Bir diğer çözüm yolu olarak çocukların kişilik hakkının ihlalinin anne baba tarafından gerçekleştirildiği durumda zamanaşımı süresinin öğrenmeden değil çocuğun fiil ehliyetine kavuştuğu andan itibaren işlemeye başlayacağı kanuni düzenlemeyle hüküm altına alınabilir.

E. Çocuğun Velayet Hükümleri Kapsamında Anne Babaya Karşı Korunması

Doktrinde farklı tanımlar yapılmakla birlikte velayet, küçüklerin ve istisnai hallerde ergin olan kısıtlıların bakımı, şahıs varlıklarının korunması, mallarına özel gösterilmesi ve gerektiğinde onların temsil

¹⁴⁶ İmamoğlu, s. 214; Haydaroğlu, s. 97; Bu durumun sakıncaları için bkz. §5/1-A.

¹⁴⁷ Ayan/ Ayan, s. 135-136; Akkurt, 2020, s. 447.

¹⁴⁸ Girgin/ Gönal, s. 122.

¹⁴⁹ Girgin/ Gönal, s. 122.

edilmesi konusunda anne babaya yüklenen yükümlülük ve bu yükümlülüğün yerine getirmesi amacıyla onlara tanınan hak ve yetkilerin tümü şeklinde tanımlanabilir¹⁵⁰.

Anne babalar velayet hakkını kullanırken bazı sınırlamalara tabidirler. Her şeyden önce anne baba çocuğu kendilerine teslim edilmiş bir obje olarak görmemeli, çocuğun tıpkı yetişkinler gibi kişilik haklarına sahip olduğunu göz önünde bulundurarak onun kişiliğini korumalıdır¹⁵¹. Dolayısıyla anne baba velayet hakkının kullanırken çocuğun kişiliğine saygı göstermelidir. Yine anne babalar velayet hakkını kullanırken çocuğun menfaatine uygun kullanmalı, ayrıca ayırt etme gücüne sahip çocukların görüşüne de önem vermelidir. Örneğin anne baba sosyal medyada paylaşımlar yaparken bu paylaşımların çocuğun menfaatine uygun olup olmadığına ve çocuk ayırt etme gücüne sahipse bu paylaşımların yapılmasını isteyip istemediğine bakmalıdır.

Velayet altındaki çocuğun korunmasına ilişkin düzenlemeler Türk Medeni Kanunu'nun 346-349'uncu maddeleri arasında yer almaktadır. Çocuğun şahsının korunmasına ilişkin düzenlemeler koruma önlemleri, çocuğun yerleştirilmesi ve velayetin kaldırılması şeklinde üç başlık altında sınıflandırılabilir¹⁵².

Yargılama sırasında çocuğun korunmasına ilişkin önlemlere karar verilirken bazı ilkelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Öncelikle hakimin vereceği koruma kararı çocuğun üstün menfaatine uygun olmalıdır¹⁵³. Çocuğun menfaatinin tespitinde kullanılacak ölçütler kanunda düzenlenmemişse de hakim somut olayın özelliklerine göre belirleme yapmalıdır¹⁵⁴. Hakim çocuğun menfaatini belirlerken ayırt

¹⁵⁰ **Akıntürk**, Turgut/ **Ateş**, Derya, Türk Medeni Hukuku, C. 2, Aile Hukuku, 19. Baskı, İstanbul 2016, s. 40; **Öztan**, Bilge, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015, s. 1074; **Karaca**, Hilal, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 23; **Batıgün**, Elif Selen, Milletlerarası Aile Hukukunda Velayet ve Çocuğun Korunması, Ankara 2021, s. 24; **Akkurt**, 2010, s.92; **Serozan**, s. 250; **Özcan Büyüktanır**, s. 257.

¹⁵¹ **İmamoğlu**, s. 193.

¹⁵² **Akıntürk/ Ateş**, s. 435.

¹⁵³ **Demir, Remzi**, Türk Medeni Kanununa Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması, SDÜHFD., C. 9, S. 2, 2019, s. 271-303, s. 276, (Çocuğun üstün menfaati ilkesi); **Akyüz**, s. 265; **Öztan**, s. 1137.

¹⁵⁴ **Akkurt**, 2010, s. 115.

etme gücüne sahip çocuğun görüşünü de almalıdır. Çocuğun korunmasına ilişkin önlemler, anne babanın mevcut yeteneklerini tamamlamalı, anne babadaki eksikliği gidermelidir¹⁵⁵. Yine anne baba , çocuğun menfaatini tehlikeye düşüren duruma kendiliğinden çözüm bulamazlarsa veya buna güçleri yetmezse çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin alınması yoluna gidilmelidir¹⁵⁶. Çocuğun korunmasına ilişkin önlemler, tehlikenin derecesine uygun olmak koşuluyla anne babanın velayet hakkını mümkün olduğu kadar az fakat gerektiği kadar çok sınırlamalıdır¹⁵⁷. Hakimın çocuğun korunmasına ilişkin önlemlere başvurabilmesi için anne babanın kusuru şart olmamakla birlikte korunma tedbirlerinin seçimi ve uygulanmasında anne babanın tutum ve davranışlarının dikkate alınması gerekir¹⁵⁸.

Çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin uygulanması için çocuğun menfaat ve gelişiminin tehlikede olduğunu öğrenen her ilgili mahkemeye başvurabilir¹⁵⁹. Öncelikle korumaya ilişkin önlemlere başvurma kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için ayırt etme gücüne sahip çocuk yasal temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın bizzat hakime başvuruda bulunabilir¹⁶⁰. Çocuğun korunmasını gerektirecek durumdan haberdar olan komşu, arkadaş, öğretmen, doktor, muhtar vb. kişiler ilgili olarak kabul edilmektedir¹⁶¹. Konumuz açısından anne baba tarafından sosyal medyada yapılan ve çocuğun korunmasını gerektirecek nitelikte olduğu anlaşılan paylaşımları gören herkes ilgili olarak kabul edilebil-

¹⁵⁵ İmamoğlu, s. 195; Demir, s. 279, (Eksikliği giderme ilkesi); Akyüz, s. 266.

¹⁵⁶ İmamoğlu, s. 195, (Talilik ilkesi); Öztan, s. 1138.

¹⁵⁷ İmamoğlu, s. 195, (Ölçülülük ilkesi); Akyüz, s. 266; Öztan, s. 1139.

¹⁵⁸ Demir, s. 281.

¹⁵⁹ Akyüz, s. 268; Gültekin, s. 133.

¹⁶⁰ Akyüz, s. 268; Karaca, s. 134.

¹⁶¹ Akyüz, s. 268; Gültekin, s. 133; Karaca, s. 134.

melidir¹⁶². Son olarak hakim ihlalden haberdar olmuşsa resen koruma önlemlerini uygulayabilecektir¹⁶³.

1. Koruma Önlemleri

Koruma önlemleri, TMK m. 346'da "Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hakim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır." şeklinde düzenlenmiştir. Kanun metninden de anlaşılacağı gibi koruma önlemlerine başvurulması için öncelikle çocuğun menfaat ve gelişiminin tehlikeye düşmesi gerekmektedir¹⁶⁴. Ancak tehlikenin gerçekleşmiş olması aranmamaktadır¹⁶⁵. Çocuğun menfaat ve gelişiminin tehlikeye düşeceğine ilişkin ciddi ve yakın olasılığın bulunması yeterlidir¹⁶⁶. Örneğin çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesi, sağlığına gereken önemin verilmemesi, çocuğun gereksiz ve orantısız cezalandırılması, çocuğun eğitim hakkının ihlali, çocuğa karşı haysiyet kırıcı davranış vb. durumlar çocuğun menfaatini ve gelişimini tehlikeye düşürecek niteliktedir¹⁶⁷. Konumuz açısından anne baba yaptığı çocuğu sürekli küçük düşüren paylaşımlarla kişilik haklarını ihlal etmesi koruma önlemlerine başvurulması için yeterli kabul edilebilir¹⁶⁸.

Koruma önlemlerine başvurulması için anne babanın söz konusu tehlikeyi giderme konusunda çaresiz kalmaları veya buna güçlerinin yetmemesi gerekir¹⁶⁹. Ancak konumuz bakımından anne baba paylaşımları bilerek yaptığı ve dolayısıyla ihlale bizzat kendileri neden olduğu için güçleri yetse bile ihlali sona erdirmeye iradelerinin bulunması oldukça

¹⁶² **Gültekin**, s. 133, Yazara göre paylaşımı gören herkesi ilgili kabul etmenin hukuk güvenliği açısından isabetsiz olacağını, ancak somut olayda çocuğun korunması talebinde bulunan kişinin neyi amaçladığı tespit edilerek bu talebin kabul veya reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca sosyal medyanın ihlal şekillerini değiştirdiği gibi ilgili sıfatlarını da değiştirdiğini söylemektedir.

¹⁶³ **Akyüz**, s. 269; **Gültekin**, s. 133; **Akıntürk/ Ateş**, s. 436.

¹⁶⁴ **İmamoğlu**, s. 195; **Gültekin**, s. 130.

¹⁶⁵ **Akyüz**, s. 274; **Karaca**, s. 131.

¹⁶⁶ **Özcan Büyüktanır**, s. 268.

¹⁶⁷ **Akıntürk/ Ateş**, s. 437; **Özcan**, s. 1140.

¹⁶⁸ **Gültekin**, s. 130.

¹⁶⁹ **Demir**, s. 287.; **Akyüz**, s. 274; **Batıgün**, s. 104; **Özcan Büyüktanır**, s. 268.

güçtür. Bu durumda hakim, çocuğun korunmasına ilişkin önlemlere anne babanın çözüm bulmasını beklemeksizin karar verecektir¹⁷⁰.

Kanunda çocuğun korunmasına ilişkin uygun önlemlerin ne olduğu düzenlenmediği için hakim somut olaydaki duruma göre takdir yetkisini de kullanarak uygun koruma önlemine karar verecektir¹⁷¹. Doktrinde çocuğun korunmasına uygun önlem olarak anne babaya uyarı yapılması, emir verilmesi, rehberlik ve danışmanlık yardımıyla bulunulması, denetime tabi tutması ve eğitim kayyımı atanması önlemleri sayılmıştır¹⁷². Örneğin hakim sosyal medyada yaptıkları paylaşımlarla çocuğun kişilik hakkını sürekli şekilde ihlal eden anne babaya öncelikle uyarıda bulunup sosyal medya okuryazarlığı danışmanlığı yardımıyla bulunabilir. Eğer anne baba paylaşımlarına devam ederse çocuklarının fotoğrafını paylaşmamaları emrini de verebilir.

2. Çocuğun Yerleştirilmesi

Çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin yeterli olmadığı hallerde başvurulabilecek olan çocukların yerleştirilmesi yaptırımı, TMK m. 347'nin ilk fıkrasında "Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi tehlikede bulunur veya çocuk manen terkedilmiş şekilde kalırsa hakim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir." şeklinde düzenlenmiştir. Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin tehlikede olması yanında duygusal, sosyal ve ahlaki gelişiminin tehlikede olması halinde de bu yaptırıma başvurulabileceği kabul edilmektedir¹⁷³. Ancak söz konusu tehlike tek seferlik ya da kısa süreli olmamalı süreklilik arz etmelidir¹⁷⁴. Doktrinde yer alan bir görüşe göre ise tehlikenin devamlı olmasının gerekmediğini, geçici bir tehlike için de bir süreliğine (tehlike geçinceye kadar) çocuğun yerleştirilmesi yoluna gidilebilir¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Gültekin, s. 130.

¹⁷¹ Haydaroğlu, s. 106; Akkurt, 2010, s. 99; Özcan Büyüktanır, s. 269.

¹⁷² Akıntürk/ Ateş, s. 436; Akyüz, s. 273; Öztan, s. 1142-1143; İmamoğlu, s. 196; Haydaroğlu, s. 108; Karaca, s. 132; Batıgün, s. 104, İsviçre Medeni Kanununda m. 307/III'de öğüt verme, uyarıda bulunma ve talimat verme tedbirleri sayılmıştır.

¹⁷³ Haydaroğlu, s. 112; Akyüz, s. 282; Karaca, s. 136; İmamoğlu, s. 198; Özcan Büyüktanır, s. 270.

¹⁷⁴ Öztan, s. 1149; Haydaroğlu, s. 112; Akyüz, s. 283.

¹⁷⁵ Akyüz, s. 283.

Ayrıca anne baba çocuğa karşı duyarsız ve ilgisiz davranarak ya da çocuğu tek başına bırakarak manen terk ettiği hallerde de çocuğun yerleştirilmesi yaptırımına başvurulabilir¹⁷⁶. Doktrinde yer alan bir ifadeye göre çocuğun manen terkedilmiş halde kalması, bertaraf edilmemiş ya da çabalara rağmen bertaraf edilememiş olan sürekli tehlikenin sonucudur¹⁷⁷. Çocuk toplumdan kopmuşsa, okuldan kaçıyor, arkadaşları ile iletişim kurmuyorsa, saldırgan bir tavır sergiliyorsa, intihara meyilliyse, çok fazla yalan söylüyorsa, alkol veya uyuşturucu kullanıyorsa manen terk edilmiş sayılır¹⁷⁸.

Hakim çocuğun nereye yerleştirileceği konusunda geniş bir takdir yetkisine sahiptir¹⁷⁹. Ancak hakim çocuğun yerleştirilmesinde çocuğun yararını ve kişiliği göz önünde bulundurmalı ayrıca çocuk ayırt etme gücüne sahipse görüşünü de almalıdır¹⁸⁰.

Konumuz açısından bakıldığında örneğin anne babanın yaptığı paylaşımlarda çocuğa alkol veya uyuşturucu kullanıldığı anların yer alması ya da çocuk için tehlike yaratacak şekilde duyarsız davranışlar sergilendiği görülüyorsa hakim çocuğun anne babadan alınarak bir aile veya kuruma yerleştirilmesine karar verecektir. Medyaya yansımış bir olayda da 1,5 yaşındaki çocuğuna alkol içirdiği anları sosyal medya hesabında paylaşan anneden çocuk alınarak devlet kurumuna yerleştirilmiştir¹⁸¹.

3. Velayetin Kaldırılması

Çocuğun anne babaya karşı korunmasına ilişkin önlemlerin en ağırı velayetin kaldırılmasıdır¹⁸². Hakim, çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaması veya söz konusu önlemlerin ye-

¹⁷⁶ Haydaroğlu, s. 113.

¹⁷⁷ İmamoğlu, s. 198; Öztan, s. 1149-1150.

¹⁷⁸ Akyüz, s. 284; Karaca, s. 136; Demir, s. 290.

¹⁷⁹ Akkurt, 2010, s. 100; Karaca, s. 137.

¹⁸⁰ İmamoğlu, s. 200.

¹⁸¹ <https://www.haberturk.com/son-dakika-anne-1-bucuk-yasindaki-bebegine-alkol-icirdi-haberler-2888063> (E.T. 15.01.2022).

¹⁸² Akkurt, 2010, s. 102; Öztan, s. 1152; Demir, s. 292; Akıntürk/ Ateş, s. 438; Akyüz, s. 290; Batıgün, s. 111; Haydaroğlu, s. 114; Karaca, s. 140; Serozan, s. 292.

tersiz olacağıının anlaşılması durumunda TMK m. 348^{183'} de sınırlı şekilde sayılan hallerde velayetin kaldırılmasına karar verecektir¹⁸⁴. Ayrıca velayetin kaldırılması için soyut iddialar yeterli olmamalı, velayetin kaldırılmasını gerektirecek sebepler somut delillere dayanmalı ve şüpheye yer vermeyecek şekilde tespit edilmelidir¹⁸⁵. Konumuz açısından daha çok TMK m. 348'in ikinci bendinde düzenlenen, anne babanın çocuğa yeterli ilgi göstermediği veya çocuğa karşı yükümlülüğünü ağır biçimde savsakladığı durumlarda velayetin kaldırılması yoluna gidilebilecektir. Anne baba çocuğa cinsel tacizde bulunmuşsa, çocuğa aşırı şiddet uygulamışsa, çocuğu nişanlanmaya veya evlenmeye zorlamışsa, çocuğu kötü alışkanlıklar edinmeye sevk etmişse, hasta çocuğun tedavisini yaptırmamışsa vb. velayetin kaldırılmasını gerektiren sebeplere örnek olarak verilebilir¹⁸⁶. Yine anne babanın davranışının çocuğun yararına olmadığı durumlarda da velayet kaldırılabilir¹⁸⁷.

Örneğin anne baba sosyal medyada doğrudan mesaj yoluyla çocuklarına ait bir takım uygunsuz görüntüleri pedofili diğer kişilere göndermişse, çocuğuna çok ağır şiddet uygulandığı görüntüler paylaşılmışsa veya on yaşındaki çocuğun nişan töreninin görüntüleri paylaşılmışsa velayetin kaldırılması gerekecektir.

SONUÇ

Herkes gibi çocuklar da sağ ve tam doğum anından itibaren kişilik hakkına sahip olup kişiliğinin korunması gerekir. Sosyal medya hayatı-

¹⁸³ TMK m.348,"1) Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa, hâkim aşağıdaki hâllerde velâyetin kaldırılmasına karar verir: 1. Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi. 2. Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması. 2)Velâyet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır.3)Kararda aksi belirtilmedikçe, velâyetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar.", <https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar> (E. T. 15.01.2022)

¹⁸⁴ Akıntürk/ Ateş, s. 438; Akkurt, 2010, s. 102; Demir, s. 294; Gültekin, s. 132; Batıgün, s. 110.

¹⁸⁵ Akkurt, 2010, s. 107.

¹⁸⁶ Öztan, s. 1154-1155; Akıntürk/ Ateş, s. 439; Serozan, s. 292; Karaca, s. 147; Akkurt, 2020, s. 103; Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Akyüz, s. 297-299.

¹⁸⁷ Haydaroğlu, s. 115.

mıza girmesiyle birlikte kişilik haklarının sıkça ihlal edildiği yeni bir alan meydana gelmiştir. Özellikle son yıllarda anne babaların çeşitli sosyal medya platformlarında çocuklarının fotoğraf ve videolarını paylaşarak onların başta adı, resmi, sesi, şeref ve haysiyeti ile özel hayat ve sırları başta olmak üzere kişilik değerlerini ihlal etmektedirler.

Anne babaların çocuklarıyla ilgili paylaşım yapmalarının farklı sebeplerinin bulunduğu saptanmıştır. Anne babalar genellikle çocuklarının zaman içerisinde büyümesini kaydetmek, diğer ebeveynlerle bilgi alışverişinde bulunmak gibi iyiniyetli olarak paylaşım yapmaktadırlar. Ancak bazı anne babalar ünlü olmak, mesleklerinin ve kendilerinin tanıtımını yapmak veya çocuklarını kullanarak maddi kazanç elde etmek amacıyla da paylaşımlarda bulunabilmektedirler. Amaçları ne olursa olsun bu paylaşımların çoğu çocuğun kişilik hakkını ihlal eder niteliktedir. Ayrıca çocuğun gündelik yaşamına ilişkin her şey anne babalar için bir paylaşım içeriği haline gelebilmektedir. Öyle ki anne babalar çocuğun yirmi dört saatini sosyal medya paylaşımlarıyla kayıt altına almaktadırlar.

Çocukların rızalarının anne babalarının bu paylaşımlarını hukuka uygun hale getirip getiremeyeceği çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmamasına göre belirlenecektir. Çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse çocuğun rızası söz konusu paylaşımları hukuka uygun hale getirmeyecektir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar adına anne babanın verdiği rıza da, kişilik hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için, kural olarak hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemeyecektir. Ancak kural bu olmakla birlikte istisna olarak; anne babalar sahip oldukları velayet hakkının sınırlarını aşmamak, çocuğun menfaatine aykırı olmamak ve çocuğun kişisel gelişimini olumsuz etkilememek şartıyla hem kendi yaptığı hem üçüncü kişilerin yaptığı paylaşımlar için ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar adına verdikleri rıza hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilebilir. Her ne kadar doktrinde aksi görüşler bulunsa da kanaatimizce çocuk ayırt etme gücüne sahip ise rızası söz konusu paylaşımları hukuka uygun hale getirecektir.

Çocukların sosyal medyada anne babaların tarafından kişilik haklarının ihlali halinde başvurabilecekleri hukuki yollar ayrıca düzenlenmiş değildir. Ancak çocukların bu ihlallere karşı tamamen korunmasız

da bırakılmamıştır. Yine de yapılacak kanuni düzenlemelerle çocuğun kişilik hakkına yönelik saldırıları önleyici tedbirler ile saldırının gerçekleşmesi halinde uygulanacak yaptırımların hüküm altına alınması gereklidir.

Öncelikle kişilik hakkı ihlal edilen çocuk, TMK m. 25’de düzenlenen kişiliği koruyucu saldırıyı önleme, saldırıya son verme ve tespit davalarının korumasından yararlanabilecektir. Anne babasının yaptığı paylaşımlar nedeniyle maddi ve manevi zarara uğrayan çocuk TBK m. 58 hükümlerine göre tazminat talep edebilecektir. Yine anne baba çocuğun kişilik hakkını ihlal eder nitelikteki paylaşımlarla maddi kazanç elde etmişse söz konusu maddi kazanç vekaletsiz işgörme hükümlerine göre istenebilecektir. Ayırt etme gücüne sahip çocuk, kişiliği koruyucu davalar ile manevi tazminat davalarını bizzat açabilir. Ayırt gücüne sahip olmayan çocuk kişiliği koruyucu davalar, tazminat davaları ve vekaletsiz işgörme davasını; ayırt etme gücüne sahip çocuk ise maddi tazminat ve vekaletsiz iş görme davalarını bizzat açamazlar. Çocuklar adına aralarında menfaat çatışması bulunduğu için anne baları da dava açamayacaktır. Bu durumda TBK m. 426’ya göre çocuğa kayyım tayin edilecek ve çocuk adına kayyım söz konusu davaları açıp yönetecektir.

Velayet hakkına sahip olan anne babasının yaptığı sosyal medya paylaşımlarıyla kişilik hakkı ihlal edilen çocuk TMK m. 346-348’ de düzenlenen korumalardan da yararlanabilecektir. Ayırt etme gücüne sahip çocuk başta olmak üzere tüm ilgililer çocuğun korunmasını talep edebilecektir. Ayrıca çocuğun korunmasını gerektirecek durumu öğrenen hakim de resen çocuğun korumasına karar verebilecektir. Hakim somut olaya göre çocuğun korunmasına ilişkin önlemlere (TMK m. 346) veya çocuğun anne babadan alınıp bir aile ya da kuruma yerleştirilmesine (TMK m. 347) karar verebileceği gibi bu önlemlerin yetersiz kalması halinde son çare olarak velayetin kaldırılması (TMK m. 348) kararı da verebilecektir.

KAYNAKLAR

- Aka**, Beyza : Sosyal Medyada Kişilik Hakkı İhlalleri ve Korunma Yolları, İzBD., C. 82, S. 2, 2017, s. 231-287.
- Akdi**, Murat : Ana-Babanın Çocuğun Fotoğraf ve Görüntülerinin Sosyal Medyada Yayınlanmasından Doğan Sorumluluğu, MÜHFHAD., C. 22, S. 3, Cevdet Yavuz'a Armağan, 2016, s. 123-144.
- Akıntürk**, Turgut/ **Ateş**, Derya : Türk Medeni Hukuku, C. 2, Aile Hukuku, 19. Baskı, İstanbul 2016.
- Akkurt**, Sinan Sami : Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati, Rona SEROZAN' a Armağan, 2010, s. 91-120 (**Akkurt**, 2010).
- Akkurt**, Sinan Sami : Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, 2. Baskı, Ankara 2020 (**Akkurt**, 2020).
- Akkurt**, Sinan Sami/ **Erdoğan**, Kemal/ **Tokat**, Hüseyin : Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 2. Baskı, Ankara 2021.
- Akyüz**, Emine : Çocuk Hukuku (Çocuk Hakları ve Korunması), 7. Baskı, Ankara 2020.
- Atasoy**, Kemal : Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası, MÜHFHAD., C. 22, S. 3, 2016, s. 269-301.
- Ayan**, Mehmet/ **Ayan**, Nurşen : Kişiler Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2016.
- Batıgün**, Elif Selen : Milletlerarası Aile Hukukunda Velayet ve Çocuğun Korunması, Ankara 2021.
- Çimke**, Sevim/ **Yıldırım Gürkan**, Dilek/ **Polat**, Sevinç : Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting, Güncel Pediatri, C. 16, S. 2, 2018, s. 261-267.
- Demir**, Remzi : Türk Medeni Kanununa Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması, SDÜHFD., C. 9, S. 2, 2019, s. 271-303.
- Deniz**, İlknur : Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve KVKK Kapsamında Korunması, Ankara 2021.
- Dilli**, Şirin : Türkiye'de Çocuk Olmak, Ankara 2020.

- Dural**, Mustafa/ **Öğüz**, Tufan : Kişiler Hukuku, C. 2, 21. Baskı, İstanbul 2020.
- Duygulu**, Serap : Sosyal Medyada Çocuk Fotoğrafı Paylaşımlarının Mahremiyet İhlali ve Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi, TRT Akademi Dergisi, C. 4, S. 8, 2019, s. 429-487.
- Erdoğan**, Canan : Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında), DEÜHFD., C. 21, Özel Sayı, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN' a Armağan, 2019, s. 2445-2467.
- Ertuğrul**, Meltem : Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi, YBHD., C. 6, S. 2, 2021, s. 513-564.
- Girgin**, Ömer Ali/ **Göнал**, Seray : Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları, TAAD., C. 11, S. 44, 2020, s. 99-127.
- Gültekin**, Esra : Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafında Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü, Çocuk ve Medeniyet, S. 1, 2008, s. 103-143.
- Güngör**, Ayten : Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali ve İstismarı: Instagram Anneleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (E. T. 03.12.2021).
- Hatemi**, Hüseyin : Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı), İstanbul 2015.
- Haydaroğlu**, Hale : Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (E. T. 25.11.2021).
- İmamoğlu**, Hülya : Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması, AÜHFD., C. 54, S. 2, 2005, s. 183-218.
- Karaca**, Hilal : Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Ankara 2015.
- Kaya**, Mine : Elektronik Ortamda (Elektronik Haberleşme – İnternet – Sosyal Medya) Kişilik Hakkının Korunması, Ankara 2015.

- Kaya**, Mine : Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali, TBBD., 2015, S. 119, s. 277-306 (**Kaya**, 2015).
- Koyuncu**, Çağlar : Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması, HKÜHFD., C. 6, S. 12, 2016, s. 139-154.
- Mcdaniel**, B.T./ **Coyne**, S.M./ **Holmes**, E.K. : New Mothers and media use: Associations between blogging, social networking, and maternal well-being, *Matern and Child Health Journal*, 16, 2012, s. 1509-1517.
- Oğuzman**, M. Kemal/ **Seçili**, Özer/ **Oktay-Özdemir**, Saibe : Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 21. Baskı, İstanbul 2022.
- Özcan Büyüktanır**, Burcu G., Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, Ankara 2019.
- Öztan**, Bilge : Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015.
- Parsa**, Alev Fatoş/ **Akmeşe**, Zuhâl : Sosyal Medya ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri Örneği, *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 1, 2019, s. 163-191.
- Serin**, Hüseyin : Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveyn ve Öğretmenler Farkında Mı?, *EOÜSBD.*, C. 20, Özel Sayı, 2019, s. 1005-1031.
- Serozan**, Rona : Çocuk Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2005.
- Uçak**, Murat : Kişisel Verilerin Hukuka Uygun İşlenmesinde Çocuğun Rızası, *KVKD.*, C. 3, S. 1, 2021, s. 41-60.
- Üstün**, Özge : Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali: Paylaşanebeveynlik, *LHD.*, C. 18, S. 206, 2020, s. 701-724.
- Yavuz**, Can : Sosyal Medya Ebeveynliği ve Çocukların Unutulma Hakkı, *İzBD.*, C. 85, S.1, Y. 2020, s. 15-52.
- Zeytin**, Zafer/ **Ergün**, Ömer : Türk Medeni Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2020.

İnternet Kaynakları

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://haber.yasar.edu.tr/teknoloji/sosyal-medyanin-dijital-babalari.html>

<https://www.collinsdictionary.com>

<https://www.haberturk.com/4-kiz-babasi-simon-hooper-fenomen-oldu-2530818/4>

<https://www.haberturk.com/son-dakika-anne-1-bucuk-yasindaki-bebeline-alkol-icirdi-haberler-2888063>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avusturyada-iliginc-dava-ailesini-facebook-fotograflari-yuzunden-mahkemeye-verdi-40223889>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://www.turcademy.com/tr>

<https://www.ulusal.com.tr/gundem/rtuk-baskan-yardimcisi-ibrahim-uslu-turkiye-de-tiktok-kullanici-sayisi-327-milyon-h272870.html>

<https://www.unicef.org/turkey>

www.wearesocial.com